

ROSENBURG ONDER VOORSCHOTEN: EEN KAART UIT 1706 EN EEN ONTWERP VAN CIRCA 1722

HEIN KRANTZ

In het archief van Kasteel Duivenvoorde bevindt zich een kaart van de landen van Rosenberg onder Voorschoten, getekend door de landmeter van het Hof van Holland, Hilbert van der Aa, gedateerd 4 december 1706.¹ Daarnaast bezit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een foto uit 1930 van een aan Marot toegeschreven ontwerp voor Rosenberg van circa 1722.²

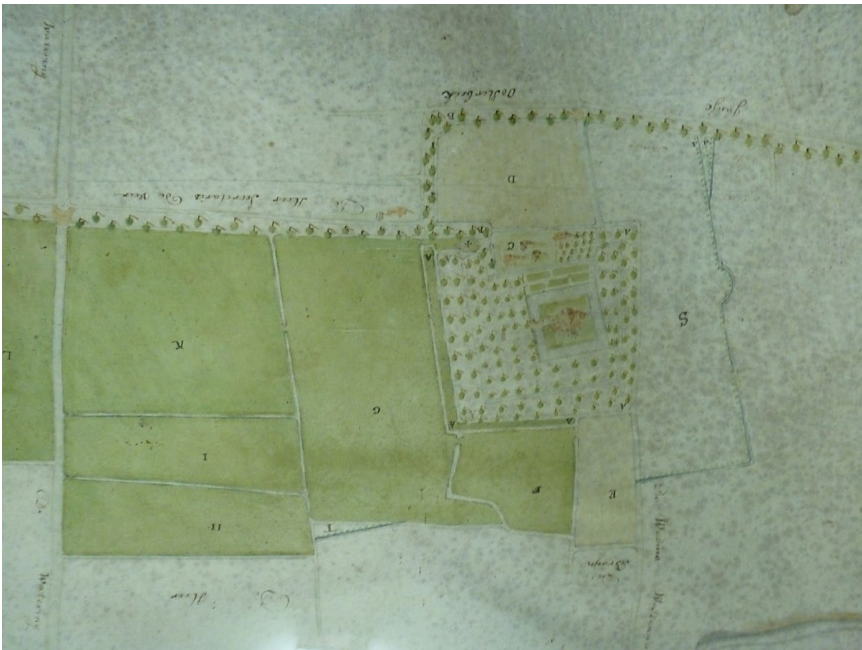
ROSENBURG ONDER VOORSCHOTEN

Op de plaats van de voormalige buitenplaats Rosenberg, onder Voorschoten, is sinds 1963 o.a. de Algemene begraafplaats van Voorschoten en een kinderboerderij gevestigd. Rosenberg behoorde met Ter Horst en Duivenvoorde tot de oudste kastelen in het gebied tussen Leiden en Den Haag. Het ligt op dezelfde strandwal als Duivenvoorde, maar verder richting Leiden en grenst in het noordwesten aan de landen van Ter Horst. De oudst bekende vermelding van Rosenberg is uit 1281. Daarna kennen we Rosenberg van de belegering door Willem V in 1351 in het kader van de Hoekse en Kabeljauwse twisten. In 1573 werd het kasteel verwoest tijdens het beleg van Leiden. In 1617 is het huis herbouwd. Vervolgens is er de kaart van 1706 die op kasteel Duivenvoorde te vinden is.

BESCHRIJVING VAN DE KAART UIT 1706

De kaart is een opmeting van de percelen die op dat moment tot Rosenberg behoren. Overeenkomstig het toenmalig gebruik van kleuren zal groen (hakhout)bos zijn en geel teel- of bouwland. Rond het huis zien we de aanduiding van een boomgaard en aan de noordoostkant van het huis (moes)tuinen.

Rechts beneden is een tabel met de oppervlaktes van alle met letters aangegeven onderdelen. A is het terrein rond de hofstede met de boomgaard in grasland waarin een slotenstelsel, de (moes)tuinen en de vijvers/kasteelgracht

Afb. 1. Detail kaart van 1706 van Rosenberg (ondersteboven zodat de bovenzijde ruwweg het noorden is). Collectie Stichting Duivenvoorde DV 02335.

rond het huis zelf, B de Rosenburgerlaan, C het erf rond de boerenwoning, D het teelland ten noordoosten van de hofstede en E het teelland ten zuidwesten daarvan en F t/m R zijn de (hak)houtakkers.

Naast deze tabel zijn onder het kopje 'Aangekocht' de letters S en T geschreven. Opvallend daarbij is dat deze onderdelen niet met kleur ingevuld zijn, dat T een op het eerste gezicht onbegrijpelijk driehoekje is en dat de plaats op de kaart van deze letters sowieso niet past in de volgorde van de belettering van de onderdelen op de kaart. Dit stukje tekst lijkt door dezelfde hand geschreven te zijn.

Register			
	m	b	R
Mo	2	4	37
B	3	4	61
C	0	2	4
D	1	1	27
E	0	4	61
F	0	5	69
G	3	4	59
H	1	4	80
I	1	2	56
K	3	1	65
L	2	3	92
M	2	2	85
N	2	2	46
O	5	4	60
P	1	5	53
Q	9	5	9
R	0	3	2
T	0	0	49

Aangekocht
S. 2. 1. 65.
T. 44.

Samen 41 morg 4 hond 79 1/2

Afb. 2. Detail van de kaart van 1706 van Rosenberg: de tabel met oppervlaktes per onderdeel en rechts de notitie 'Aangekocht' S en T. Collectie Stichting Duivenvoorde DV 02335.

WAAROM IS DEZE KAART GEMAAKT?

De kaart moet, gezien de inhoud, vervaardigd zijn ten behoeve van de verkoping van Rosenberg. Inderdaad werd Rosenberg in 1707 verkocht en wel aan Jan Gerrit van Wassenaer, de tweede broer van Arent IX van Wassenaer eigenaar van Duivenvoorde. Heeft hij de terreingedeelten S en T toe laten voegen op de kaart na zijn aankoop?

Wat opvalt is dat de omgrenzingen van S en T niet 'gestuurd' lijken te worden door het onderliggende landschap, zoals de omgrenzingen van de andere terreindelen. Vergelijking met de kadastraal minuutplan van 1821 laat zien dat met deze nieuwe aankopen in of kort na 1706 precies de omtrek van het latere Rosenberg gerealiseerd wordt.³ Waarschijnlijk heeft Van Wassenaer deze uitbreiding van zijn bezit dus later op deze kaart in laten tekenen.

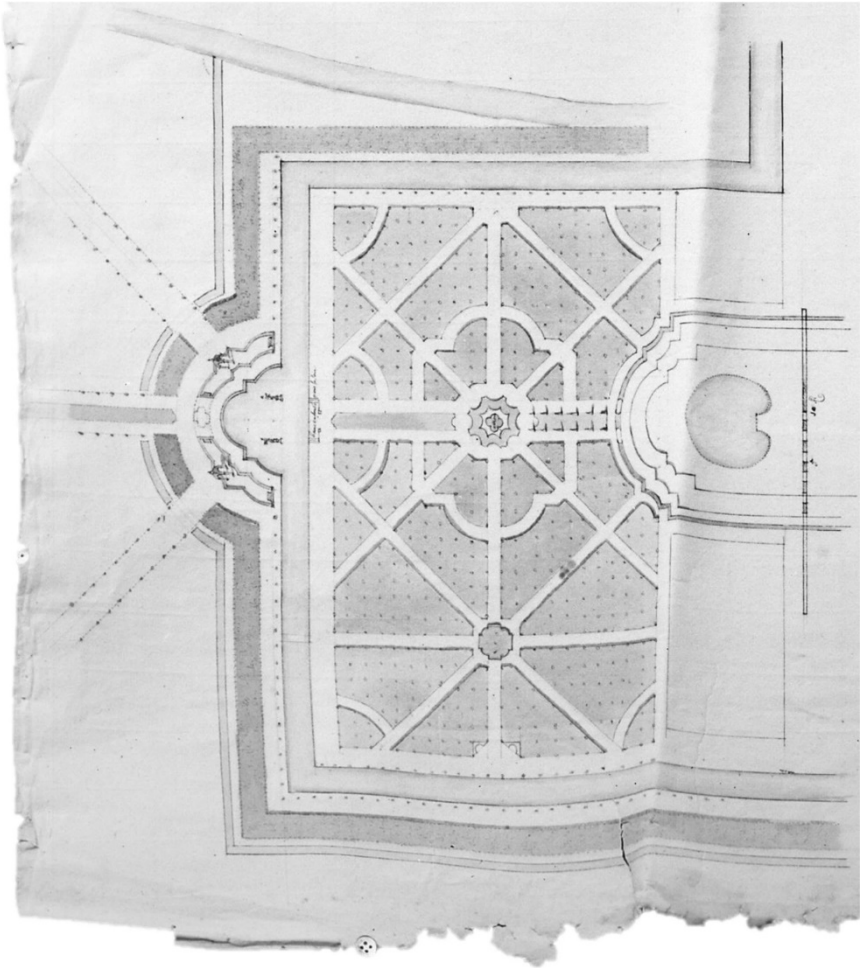

Afb. 3. Kadastraal minuutplan 1821 sectie B blad 02 van de gemeente Voorschoten. Het perceel met kadasternummer 262 (bosch) is het restant van perceel nummer H op de kaart uit 1706, 261 en 262 (beide bosch) zijn de restanten van perceel I en 257 (bosch) en 258 en 259 (beide weiland) van perceel K. RCE MIN08219B02.

HET ONTWERP VAN CIRCA 1722

Jan Gerrit van Wassenauer heeft Rosenberg verfraaid en er een nieuw huis laten bouwen, ontworpen door Daniël Marot (1661-1752), die al voor de familie Van Wassenauer op Duivenvoorde werkte. En er is een aan Marot toegeschreven ontwerp uit circa 1722 van een parterre op Rosenberg, met ten westen daarvan een *patte d'oie*, waarvan de middelste teen een *grand canal* is.

Helaas heeft Jan Gerrit niet lang van zijn vernieuwde buitenplaats kunnen genieten, want in 1723 overleed hij aan het eten van adellijk wild (de Leidse arts Herman Boerhaave constateerde een gescheurde slokdarm). Zijn toen 13-jarige zoon Jacob Jan overleed al in 1728, waarop eind 1728 de volgende advertentie verscheen in de Leidsche Courant en in de 's Gravenhaegse Courant: 'De Hoog-Ed. wel-geb. Heeren meerderjarige en Voogden over de minderjarige Erfgenaamen van wylen den Hoog-Ed. Heer Jacob-Jan van Wassenaar, nagelaaten Zoon van den Hoog-Ed. wel-geb. Heer Jan-Gerrit baron van

Afb. 4. Aan Daniël Marot toegeschreven ontwerp voor het westelijk parkdeel van Rosenberg uit circa 1722. Het huis staat rechtsmidden, buiten kaartbeeld. Vanaf het huis ligt de lange middenas over een parterre, tussen de bosquettes [?] door en over het grand canal. RCE 11.882.

Wassenaar, Lt-. Admiraal van Holland &c, zijn van Meninge op Maandag den 20 December 1728, 's namiddags ten 5 uren, in den Nieuwen Doelen binnen 's Hage in 't openbaar aan de meestbiedende te doen veylen en verkopen, de vermaarde en van ouds bekende HOFFSTAT genaamt ROSENBURGH, gelegen onder Voorschooten tusschen Leyden en den Haag, bestaande in een schoon modern nieuw gebouwt en wel doortimmer Heeren Huys op schoone

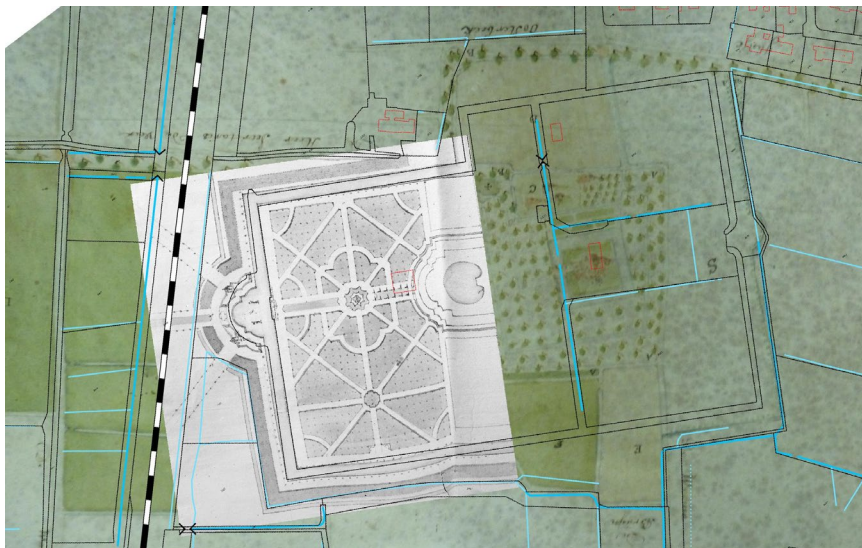
groote Kelders, voorzien van verscheide groote Vertrekken, schoone Plat[?]onts, en Marmore Schoorsteen, met twee Vleugels ten wederzyde van 't Heeren Huys; mitsgaders alle de Tuynen en Boomgaarden, voorzien met schoone exquisite Vrugtboomen van de beste soort en in 't best van haar wasdom; een schoon Salon, Vyvers en Cingels, met hooge Boomen, als meede alle de Bosch-Wey- en Hooilanden daar aan, groot in 't geheel 32 Morgen, 150 Roeden en nog elf Morgen 450 Roeden Hout- of Boschland, genaamt het Stalpertshout, geleegeen onder Wassenaar, alwaar over de K[?]orstlaan een Uytweg leggende; kunnende alles dagelyks bezigtigt en bevraagt worden ter Secretarye van Voorschooten, of by den Notaris N. vander Smaling binnen 's Hage.'⁴

In 1729 werd Rosenberg gekocht door Anna Sophie van Wassenaar, eigenares van Duivenvoorde, de dochter van de dan overleden Arent IX. Zij laat de buitenplaats tot de grond toe afbreken en de beplantingen verwijderen. In het zesde deel van de *Tegenwoordige Staat* uit 1746 valt vervolgens te lezen: 'voor ruim twintig jaaren, een ongemeen pragtig Lusthuis opgebouwd, nieuwe Hoven en heerlyke Plantaadjen aangelegd, naar de allersierlykste hedendaagsche wyze; maar na dat het Huis naauwlyks voltooid was, heeft men dit voortreflyk Gestigt ten gronde toe geslegt, al de Steenen verkogt, de Lusthoven uitgeroeid en geheel vernietigd, zodanig dat 'er nu niets van te vinden is.'⁵

WAT KUNNEN WE NU NOG ZIEN?

De vraag is of er heden ten dage nog iets van de tuinaanleg van Roosenburg te herkennen is. Pakken wij het aan Marot toegeschreven ontwerp erbij, dan leert vergelijking met de kadastraal minuutplan uit 1821 dat het half ronde bassin met de hoekjes erin aan de noordwest kant kennelijk gerealiseerd is. Maar ook het *grand canal* (de middelste 'teen' van de patte d'oie) is terug te vinden, namelijk in de grenslijn tussen de percelen 259 en 257, een sloot die vanaf de Dobbewatering recht op dit halfronde bassin staat en enigszins scheef in het perceel ligt vergeleken met de andere sloten daar. Deze sloot is tegenwoordig de grens tussen het zogenaamde Duivenkot van De Horsten (de gronden van Roosenburg die aan de noordoost kant van de Dobbewatering liggen behoren tegenwoordig tot het landgoed De Horsten) en het weiland dat op de kaart van 1706 ook nog bos is, maar in 1832 volgens de OAT al weiland was. Trekt men

een rechte lijn over deze sloot naar het oosten, dan komt deze midden over het terrein precies uit bij het bruggetje over de omgrachting van de voormalige plaats van Rosenberg.

Afb. 5. De kaart uit 1706 en het ontwerp van ca. 1722 met als overlay de spoorlijn, huidige kadastrale grenzen (zwart), gebouwen (rood) en de sloten (blauw; de rechthoekige omgrachting, overeenkomstig de uit 1821 en nu nog steeds bestaande kadastrale begrenzing, is niet ingekleurd om kaart en ontwerp goed naar voren te laten komen). De sloot ten westen (links) van de spoorlijn ligt in het verlengde van het grand canal op het ontwerp van Marot.

Het AHN onthult niet of de twee droge 'tenen' van de patte d'oie hebben bestaan, waarbij we moeten bedenken dat ze hoogstens 6 jaar bestaan zouden hebben en de daarmee ontstane hoogteverschillen inmiddels door de tand des tijds en nieuwe beplantingen weer verdwenen zijn (en er een 4-sporige spoorlijn dwars overheen is gekomen).

Het snippertje aan de noordoost kant tegen S en de Rosenburgerlaan is mee gekocht en volgt de verkaveling. Dit snippertje behoort in 1822 nog steeds tot eigendom van Roosenburg en is als 'bosch' aangegeven. De merkwaardige percelering van het gebiedje aan de zuidwestkant van Rosenberg, als op de kadastraal minuutplan zichtbaar, is ineens begrijpelijk als we de kaart van 1706 er naast houden: het zijn de randen van de 1706-percelen E, F, G en T.

Concluderend: de hoofdvorm van de omgrachte kern van Rosenberg is in de actuele percelering vrij gaaf aanwezig, en van het *grand canal* resteert een 'scheef slootje' ten westen van de spoorlijn, tussen die spoorlijn en de Dobbewatering (afb. 5).

NOTEN

¹ Collectie Stichting Duivenvoorde, inv.nr. DV 02335.

² Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), obj.nr. 11.882.

³ RCE, minuutplan Voorschoten, sectie B, blad 02 (MIN08219B02).

⁴ *Leidsche Courant* en *'s Gravenhaegse Courant*, beide van 15 december 1728.

⁵ [Jan Wagenaar et.al.], *Hedendaagsche historie, of tegenwoordige staat van alle volkeren vervolgende de beschryving der Vereenigde Nederlanden* deel 6, Amsterdam 1746, p. 419, 420.